

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Економіка рекреації та туризму
робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань **24 "Сфера обслуговування"**
Спеціальність **242 "Туризм"**
Освітній рівень **перший (бакалаврський)**
Освітня програма **"Туризм"**

Вид дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

базова
українська

Завідувач кафедри туризму

Сущенко О. А.

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри туризму
Протокол № 1 від 28.08.2019 р.

Розробники:
Сущенко О.А., д.е.н., зав. кафедри туризму
Стрижак О.О., к.е.н., доц. кафедри туризму
Тимошенко К.В., к.е.н., доц. кафедри туризму

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни:

Далеко не завжди регіон (певна локальна територія) володіє достатніми рекреаційними ресурсами, має явно виражений туристичний потенціал і розвинену інфраструктуру, здатну забезпечити перебування туристів на гідному рівні. У такому випадку туристичні потоки формуються стихійно, начебто самі собою, і розвиток галузі послідовно проходить ті ж етапи, що й інші галузі даного регіону.

Туристичний напрям вже має певну популярність, і мінімальна кількість відпочиваючих у будь-якому випадку гарантується (зрозуміло, якщо не відбувається різких змін ділового оточення і не наступають непередбачені обставини). Тоді чітке планування обсягів виробництва і споживання туристичної продукції, а також супутніх товарів і послуг не є основним завданням місцевої влади, їх функції зводяться до підтримання сприятливого інвестиційного середовища в цілому. Відсутність підвищеної уваги до туристичної галузі в цьому випадку може привести до негативних наслідків, якщо окремо не провадиться аналіз і оцінка сукупного впливу функціонування підприємств на економіку регіону та національну економіку, причому необхідні прогнози як на короткостроковий, так і довгостроковий період.

Навчальна дисципліна "Економіка рекреації і туризму" є базовою навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеню "бакалавр" напряму підготовки 242 "Туризм" для всіх форм навчання.

Основними формами вивчення даної дисципліни є: лекції, семінарські заняття, а також самостійна робота студентів.

Мета навчальної дисципліни:

Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування здатностей самостійно мислити, приймати управлінські рішення, виконувати комплексні економічні розрахунки для ефективного розвитку економіки природокористування, моделей державної підтримки рекреації, ознайомлення з системами організації діяльності туристичного підприємства.

Курс	2	
Семестр	1,2	
Кількість кредитів ECTS	10	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	64
	семінарські, практичні	64
Самостійна робота		172
Форма підсумкового контролю	Іспит (2 семестр), залік (1 семестр)	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Основи туристичної діяльності (історія туризму; основи підприємництва у галузі туризму)	Світове господарство та міжнародні економічні відносини
	Організація туристичних подорожей
Навчальна практика «Університетська освіта»	Готельний бізнес

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Визначати взаємозв'язок зовнішніх рекреаційно-туристичних ресурсів та внутрішніх елементів управління рекреаційними підприємствами	Виявляти проблеми в управлінні підприємствами туристичної індустрії, здійснювати збір необхідної інформації та приймати оптимальні управлінські рішення
Здійснювати інформаційне забезпечення процесу управління туристичними підприємствами	
Визначати технологію розробки та реалізації управлінських рішень використовуючи знання рекреаційної економіки	
Визначати специфіку та потенціал рекреаційно-туристичних комплексів та використовувати знання рекреаційної економіки до організації маркетингової діяльності на туристичному підприємстві	Аналізувати і розробляти оптимальний маркетинговий комплекс туристичного підприємства з метою задоволення потреб туристів ефективнішим, ніж конкуренти способом
Визначати доцільність застосування економічних та організаційних методів управління	Залежно від особливостей господарської діяльності у сфері туристичної індустрії обирати найбільш відповідні засоби і методи управління підприємством
Розробляти та реалізовувати стратегію та тактику мотивації персоналу на основі знання принципів управління рекреаційно-туристичним підприємством	
Аналізувати та узагальнювати рекреаційні умови господарювання, визначати інструменти впливу на персонал з метою підвищення продуктивності праці	
Володіти прийомами управління організаційними змінами	Здійснювати обґрунтування прийняття господарських рішень та їх реалізацію
Визначати технологію розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень заснованих на знанні специфіки соціально-економічного розвитку рекреаційних територій	
Обґрунтовувати господарські рішення з урахуванням впливу чинників зовнішнього середовища на розвиток рекреаційних територій та туристичних підприємств	
Використовувати сучасні методи та принципи мотивації персоналу	Забезпечувати розвиток персоналу з метою підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств
Здійснювати оперативний контроль та регулювання трудової поведінки	
Застосовувати методи розвитку персоналу	
Застосовувати методи оцінки діяльності персоналу	
Обґрунтовувати характеристики елементів маркетингового комплексу для туристичних підприємств на основі знань рекреаційної економіки	

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1 ЕКОНОМІКА РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Тема 1. Рекреація та рекреаційна діяльність як галузь наукового пізнання. Теоретичні основи формування рекреаційних комплексів

1.2. Історичні передумови виникнення теорії рекреації. Основні терміни та визначення

Різні підходи до визначення дозвілля. Чинники, що впливають на рекреаційну поведінку. Структура часу, яким володіє особистість та суспільство: робочий та позаробочий час. Складові позаробочого часу. Вільний час суспільства. Особистий вільний час. Історичний розвиток форм дозвілля.

1.2. Сутність та важливість рекреаційної діяльності.

Визначення рекреаційної системи. Функціональні підсистеми за видами рекреаційної діяльності. Принципи організації повноцінного рекреаційного середовища: інтегрування природних і штучних компонентів, екологічного зонування. Ландшафти інтенсивного і екстенсивного використання. Кількісні параметри оцінки природоохоронних заходів. Критерії естетичної цінності ландшафту. Види рекреації: пасивна, активна. Класифікація видів рекреаційної діяльності за: соціальними функціями й технологіями, характером організації, кількістю учасників, ознакою переміщення. Сезонність рекреації. Функціональні типи територіальних рекреаційних систем: лікувальні, оздоровчі, спортивні, пізнавальні, розважальні, сакральні, відновлювальні, виробничі. Природне і урбанізоване рекреаційне середовище. Властивості рекреаційних систем.

1.3. Основні соціальні функції рекреаційної діяльності

Форми рекреації: інклюзивна, щоденна, щотижнева, наприкінці робочого року. Компенсаторна і розширена рекреаційна діяльність. Функції рекреації. Керівництво Всесвітньої Ради з подорожей і туризму з питань розвитку туризму. Завдання та історія становлення екологічної освіти.

1.4. Економічна ефективність рекреаційної діяльності

Головна мета і завдання державної регіональної політики. Визначення депресивного (проблемного) регіону. Заходи державної підтримки депресивних територій. Головні напрями державного сприяння економічному і соціальному розвитку регіонів. Економічний вплив туризму: прямий дохід, витрати на інфраструктуру, підвищення цін, економічна залежність, сезонність. Соціально-культурний вплив: культурні конфлікти, соціально-культурні протиріччя. Ресурсний потенціал. Розподіл території України на три групи туристичних регіонів. Етапи формування ефективності використання ресурсного потенціалу туристичної галузі регіону.

Тема 2. Формування та структура рекреаційної галузі. Класифікація та методи оцінки рекреаційних ресурсів

2.1. Структура рекреаційної галузі

Таксономічна ієрархія туристичних територій. Системи розселення. Форми, типи і види розселення. Види рекреаційних систем: урбанізовані, рекреаційно-урбанізовані, неурбанізовані. Форми рекреаційного розселення: дисперсна, моноцентрична. Особливості екосистем розселення. Територіальна рекреаційна система. Склад біосоціальної системи. Загальне навантаження і загальне рекреаційне навантаження на систему, індекс рекреаційного навантаження. Пороги задоволення рекреаційних потреб. Граничний підхід для визначення моделі рекреації. Шість гіпотез перспективного відпочинку.

2.2. Чинники впливу на діяльність рекреаційної галузі

Прямий, опосередкований і індукований вплив туристичної діяльності на розвиток національної та регіональної економіки згідно методики Всесвітньої Ради з подорожей і туризму. Прямий і загальний внесок галузі подорожей і туризму. Основні показники діяльності туристичної галузі світу та України.

2.3. Класифікація рекреаційних територій

Туристично-оздоровчий та пізнавально-туристичний тип рекреаційного туризму. Характеристики рекреаційно-туристичних ресурсів. Три основні підходи до оцінки рекреаційно-туристичних ресурсів: медико-біологічний (фізіологічний), психолого-естетичний, технологічний. Структура рекреаційного середовища. Три групи туристичних ресурсів: рекреаційні (природні), історичне та культурне минуле країни, сучасні здобутки країни. Огляд туристичних ресурсів України. Особливості використання та оцінки історико-культурних туристичних ресурсів. Класифікація пам'яток культури. Методика В. Мацоли для оцінки рекреаційної значущості територій. Основні положення Закону України "Про охорону культурної спадщини". Класифікація об'єктів культурної спадщини згідно Закону. Державний реєстр національного культурного надбання. Подієві заходи. Об'єкти науки і техніки як новий вид культурної спадщини.

2.4. Методи оцінки рекреаційного потенціалу території

Ресурси спеціалізованого та багатоцільового використання. Поняття природного рекреаційного потенціалу. Процедура оцінювання природних ресурсів. Методика оцінки природного рекреаційного потенціалу. Формула оцінки потенціалів окремих родовищ природних рекреаційних ресурсів. Формула оцінки потенціалів кліматолікування. Сумарна рекреаційна ємкість туристичних угідь. Натуральні показники оцінки рекреаційно-природного потенціалу. Показники, що використовуються для рекреаційного районування території. Розвиток концепцій економічної оцінки природних ресурсів. Стійкість природного середовища проти рекреаційних навантажень. Загальне, стадійне, одночасне навантаження.

Тема 3. Рекреаційне районування світу

3.1. Головні підходи та принципи районування відповідно до вимог рекреації

Основні районоутворюючі фактори у міжнародному туризмі. Ресурси першого порядку: погодно-кліматичні, водні, ландшафтні. Ресурси другого порядку: флоро-фауністичні, геологічні, геоморфолого-орфографічні. Погодно-кліматичні комплекси світу. Характеристика ландшафтних ресурсів світу. Мегаструктури "узбережжя теплих морів". Водні і лісові ресурси регіонів світу. Види суспільно-історичних ресурсів. Визначення культурно-інформаційної системи.

3.2. Досвід функціонування світових рекреаційних комплексів

Характеристика міжнародних туристичних потоків. Найпривабливіші країни на ринку міжнародного туризму. Рекреаційно-туристичні райони за регіонами світу. Характеристика найвідоміших лікувально-оздоровчих курортів за країнами світу. Європейська класифікація лікувальних ресурсів. Діяльність Європейської Асоціації курортів. Сучасні тенденції у розвитку курортного господарства світу.

Тема 4. Рекреаційне районування України. Особливості формування та розвитку регіональних туристично-рекреаційних комплексів

4.1. Історичний розвиток медичних рекреаційних ресурсів

Розвиток санаторно-курортної справи в Україні. Основні види ресурсів для організації курортного лікування. Рекреаційні райони України. Курортно-рекреаційні заклади. Зони округу санітарної (гірничо санітарної) охорони. Управління у сфері діяльності курортів. Типи курортів України: бальнеологічні, грязьові, кліматичні,

змішаного типу, з унікальними природними факторами. Курорти державного та місцевого значення. Медичний профіль (спеціалізація курортів).

4.2. Законодавчі основи рекреаційної діяльності в Україні

Нормативи впливу на навколишнє середовище. Екологічна квота. Рекреаційне навантаження. Рекреаційна ємність. Рекреаційний потенціал. Рекреаційний кадастр. Основні підходи до встановлення норм рекреаційного навантаження: визначення точних кількісних норм та методика меж допустимих змін. Склад природних рекреаційних територій і ресурсів. Склад рекреаційних соціально-побутових ресурсів. Правовий режим природних рекреаційних територій. Нормативно-правові документи, що регулюють використання рекреаційних ресурсів в Україні. Основні стандарти ISO для сфери туризму.

4.3. Міжнародний досвід планування туристичних рекреаційних комплексів

Цикли рекреаційної діяльності. Елементарне рекреаційне заняття. Тип рекреаційної діяльності як угруповання елементарних рекреаційних занять. Життєвий цикл рекреаційної діяльності. Суспільно необхідний рекреаційний час. Основні підходи до розрахунку допустимого рекреаційного навантаження на природні території.

4.4. Основні туристичні райони України та їх характеристика

Курорти півдня України. Курорти Українського Полісся, Західного Поділля, Придніпров'я. Офіційний перелік населених пунктів, віднесених до курортних.

Тема 5. Рекреологія як наука. Рекреаційна система

5.1. Суб'єкт, об'єкт та метод рекреології

Визначення і принципи рекреології. Об'єкт і предмет дослідження загальної рекреології. Курортологія як наука. Основні розділи курортології: бальнеологія, бальнеотерапія, бальнеотехніка, грязелікування, медична кліматологія, кліматотерапія, курортографія. Завдання рекреаційної архітектури. Курортно-рекреаційна економіка. Збалансоване природокористування. Екологія людини.

5.2. Вихідні постулати та основні поняття рекреології

Шість вихідних постулатів рекреології. Ландшафтно-діяльнісний принцип В. С. Преображенського. Рекреаційні потреби індивіда. Рекреаційні потреби суспільства. Рекреаційне заняття. Рекреаційний простір. Елементи оцінки рекреаційного потенціалу території. Три рівні рекреаційного потенціалу: достатній, помірний, низький. Цілі міждисциплінарних досліджень. Міждисциплінарний та системний підхід до оцінки рекреаційного потенціалу.

5.3. Основні концепції рекреології

Політекономічна, соціокультурна, технологічна концепція рекреології. Гуманоцентризм. Екологоцентризм. Історичні передумови виникнення концепції сталого розвитку. Економцентризм. Антропоцентризм. Потенційна ємність туризму за визначенням ЮНВТО. Чинники негативного впливу туристичної діяльності. Натуцентризм. Техноцентризм.

Тема 6. Рекреаційне природокористування й охорона природи у рекреаційних комплексах

6.1. Концепція сталого розвитку в туристичній діяльності

Визначення терміну "сталий туризм" згідно з ЮНВТО. Завдання сталого туризму. Цілі сталого розвитку туризму відповідно до програмних документів ООН та ЮНВТО. Сфери державного регулювання, що впливають на сталість розвитку туризму. Діяльність Світової ради зі сталого туризму. Глобальні критерії сталого туризму.

6.2. Структура і класифікація природних рекреаційних ресурсів

Визначення рекреаційної цінності лісів. Характеристика території України за розподілом рекреаційних ресурсів. Гірсько-рекреаційні ресурси. Характеристика кліматичних зон, їх класифікація відповідно до потреб курортного кліматолікування: відносно сприятливі, сприятливі, достатньо сприятливі. Водні ресурси України.

6.3. Природоохоронна діяльність (досвід України та інших країн світу)

Принцип запобігання у міжнародному екологічному праві. Природоохоронний статус видів за визначенням Червоної книги України. Категорії за природоохоронним статусом згідно з МСОП (Міжнародним союзом охорони природи). Зелена книга України. Основні положення Закону України "Про природно-заповідний фонд". Найвідоміші заповідники та національні природні парки України.

6.4. Правове регулювання природоохоронної діяльності в Україні

Природні рекреаційні ресурси. Класифікація об'єктів природної спадщини відповідно до Конвенції про охорону всесвітньої культурної й природної спадщини. Класифікація об'єктів природно-заповідного фонду України. Режим охоронних зон. Національна екологічна мережа. Правові основи природоохоронної діяльності в Україні. Міжнародні конвенції із захисту навколишнього природного середовища.

Змістовий модуль 2

ЕКОНОМІКА ТУРИЗМУ ТА ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Тема 7. Економічні основи туристичної діяльності

7.1. Важливість туризму для економіки

Туризм як економічне поняття. Економічні особливості туристичної діяльності. Сутність поняття «економіка туризму». Сектор туризму. Валовий прямий економічний вплив туризму. Наслідки туристичної діяльності. Опосередковані наслідки. Індуковані наслідки. Відвідувач як категорія. Економіка відвідувачів. Відвідувальні пункти.

Значення туризму для економіки країни. Фактори сприяння збільшенню подорожей. Туристичні галузі. Особливості сфери туризму та її вплив на економічний розвиток.

7.2. Індустрія туризму

Поняття індустрії туризму. Туризм як комерційна діяльність. Економічні переваги туристичної галузі. Ланцюжок вартості туристичної галузі. Особливості туристичного попиту. Конкурентоспроможність країн у туризмі. Глобальні стандарти споживання туристичних послуг. Переваги туризму.

Тема 8. Туристичний ринок та особливості його функціонування

8.1. Особливості ринку туристичних послуг

Сучасний туристський ринок, його особливості. Суб'єкти туристичного ринку. Об'єкти туристичної діяльності. Туристичний продукт, його характеристики. Мотивація подорожей туристів. Зовнішні та внутрішні чинники туристичної мотивації. Причини подорожей. Особливості туристичних послуг, їх види.

8.2. Туристичний попит

Поняття туристичного попиту, його особливості. Поняття сегментації туристського ринку. Критерії сегментації туристського ринку: географічні, соціо-демографічні, психолого-поведінкові. Типи попиту на туристичні послуги. Зміни у попиті. Чинники, що впливають на рівень попиту у туризмі.

8.3. Туристична пропозиція

Поняття туристичної пропозиції. Основні елементи та детермінанти туристичної пропозиції. Структура туристичної пропозиції. Сезонний характер туристичної пропозиції.

Тема 9. Туристичне підприємство в сучасній економічній системі

9.1. Сутність та визначення поняття туристичного підприємства.

Поняття туристичного підприємства та основні засади його функціонування. Поняття підприємства як первинної економічної ланки виробничої сфери. Цілі та напрями діяльності підприємства.

9.2. Класифікація туристичних підприємств

Класифікація підприємств. Види та організаційні форми підприємств в Україні, їх загальна характеристика. Туристичні оператори. Туристичні агенти. Комерційні підприємства надання туристичних послуг.

9.3. Зовнішнє середовище і внутрішнє середовище туристичного підприємства

Підприємство як відкрита система, вплив зовнішнього оточення на діяльність підприємства. Складові зовнішнього середовища господарювання підприємств. Складання переліку зовнішніх погроз та можливостей. Оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства. Чинники зовнішнього середовища.

Тема 10. Основні й оборотні фонди туристичного підприємства

10.1. Основні фонди, їх класифікація і структура

Основні фонди як складова виробничих фондів, їх роль у здійсненні процесу виробництва продукції або надання послуг. Поняття та характеристика об'єкту основних фондів. Склад основних фондів відповідно до сучасних стандартів. Класифікація та структура основних фондів.

10.2. Спрацювання та амортизація основних фондів

Методи оцінки вартості основних фондів. Первісна, переоцінена, залишкова, ліквідаційна вартість; вартість, що амортизується. Справедлива вартість. Індексація основних фондів. Фізичне та моральне старіння основних фондів. Види морального зносу основних фондів. Амортизація основних фондів. Норми амортизаційних відрахувань.

10.3. Суть та значення оборотних фондів та фондів обігу. Структура оборотних коштів.

Оборотні кошти. Оборотні фонди. Сутність та склад фондів обігу підприємства. Аналіз структури оборотних коштів.

Тема 11. Організація виробництва продукції (надання послуг). Виробнича програма підприємств туристичного комплексу

11.1. Сутність, структура і принципи організації виробничого процесу.

Основна мета організації виробництва. Оптимальне управління виробництвом. Складові виробничої системи. Елементи виробничого процесу. Принципи організації виробничого процесу.

12.2. Форми організації виробництва

Тип виробництва. Форми організації виробництва. Види спеціалізації на виробництві. Типи кооперації.

12.3. Сутність і структура виробничої програми. Принципи та етапи розробки виробничої програми туристичного оператора.

Виробнича програма підприємства та порядок її формування. Основні розділи та техніко-економічні показники виробничої програми. Ресурсне обґрунтування виробничої програми. Система контролю за виконанням виробничої програми підприємства

Тема 12. Витрати підприємства та собівартість туристичного продукту

12.1. Особливості туристичного продукту

Туристичний продукт, його відмінності від інклюзивних та пакетних турів. Матеріальні та нематеріальні компоненти туристичного продукту. Досвід подорожі та особливості сприйняття туристичного продукту.

12.2. Компоненти туристичного продукту, які формують його собівартість

Інтегральна продукція, безкоштовні" або "громадські" товари, додаткові послуги додаткові послуги. Основні функції туристичного продукту. Компоненти туристичного продукту.

12.3. Формування собівартості туристичного продукту

Поняття собівартості. Класифікація витрат за окремими ознаками. Постійні і змінні витрати. Прямі й непрямі витрати. Основні та накладні витрати. Граничні витрати. Групування витрат за економічними елементами. Кошторис витрат. Групування витрат за статтями калькуляції.

12.4. Планування діяльності підприємств розміщення та харчування туристів.

Програма експлуатаційної діяльності підприємства розміщення туристів. Місткість об'єкта розміщення. Пропускна спроможність готелю. Планування випуску продукції підприємств харчування.

Змістовий модуль 3

ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Тема 13. Ціна продукції. Ціноутворення в умовах ринку

13.1. Роль ціни в туризмі

Цінова конкурентоспроможність як чинник туристичної конкурентоспроможності. Змінна ціна. Чутливість туристичного продукту до ціни, чинники чутливості.

13.2. Цінова стратегія

Співвідношення ціни та якості туристичного продукту. "Правильна" ціна. Фактична ціна. Психологія цін. Стратегії ціноутворення. Вплив типу ринку на стратегію ціноутворення. Ціноутворення в "чотири Р". Розробка стратегії ціноутворення залежно від етапів життєвого циклу туристичного продукту. Фактори, які впливають на цінові стратегії.

13.3. Цінова політика

Фактори, що впливають на цінову політику. Ціна як індикатор якості туристичного продукту. Туристичне ціноутворення, його особливості. Беззбиткове ціноутворення.

Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності туристичного підприємства

14.1. Аналіз фінансових результатів діяльності туристичного підприємства

Поняття та види прибутку підприємства. Валові надходження, валовий дохід та валовий прибуток: сутність, показники, порядок розрахунку. Поняття фінансового результату діяльності підприємства. Відображення фінансових результатів підприємства

14.2. Механізм розподілу прибутку туристичного підприємства

Порядок визначення різних видів прибутку на підприємстві. Джерела формування прибутку підприємства. Напрями використання прибутку.

13.3. Оцінка фінансового стану туристичного підприємства

Сутність та критерії економічної ефективності. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства. Система показників рентабельності. Оцінка соціально-економічної ефективності виробництва. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємства.

Тема 15. Інвестиційно-інноваційна діяльність туристичного підприємства

15.1. Інвестиції у туристичній діяльності

Інвестиції в туристичну галузь. Типи інвесторів у туристичній галузі. Процес інвестування в туризм. Оцінка ділового середовища. Особливості інвестування у великі проекти в туризмі. Туристичні оператори як суб'єкти інвестування у туризмі.

15.2. Інновації у туристичній діяльності

Поняття інновацій та інноваційного процесу. Вплив інновацій на розвиток туризму. Соціальне значення інновацій. Види інновацій у туризмі. Фактори, що

впливають на інноваційний розвиток туризму. Основні сфери інновацій у туристичній галузі. Управління інноваціями в туристичній галузі.

15.3. Інноваційні процеси на туристичних підприємствах

Відмінності між традиційним та інноваційним підходом в організації управління DESTИНАЦІЯМИ. Зміни у сприйнятті туристичного напрямку та організації управління DESTИНАЦІЯМИ. особливості впровадження інновацій у туристичних напрямках.

Тема 16. Економічна безпека туристичного підприємства

16.1. Поняття про економічну безпеку туристичного підприємства та її визначення

Поняття економічної безпеки підприємства, її головна мета та функції. Структурні елементи економічної безпеки: фінансова, інтелектуальна та кадрова, техніко-технологічна, політико-правова, інформаційна, екологічна, силова складові та їх змістовні характеристики.

16.2. Оцінка економічної безпеки туристичного підприємства

Критерії економічної безпеки. Оцінювання рівня економічної безпеки підприємства. Оцінювання ефективності діяльності відповідних структурних підрозділів підприємства.

16.3. Служба безпеки туристичного підприємства

Завдання та функції служби безпеки на підприємстві.

Тема 17. Економічний ризик та управління ним

17.1. Економічний ризик в туризмі

Поняття ризику. Основні джерела ризиків у туризмі. Вплив ризику на туристичну діяльність. Ідентифікація ризику на етапах організації туристичних послуг. Катастрофи та кризи з небезпек. Джерела ризиків для безпеки відвідувачів, приймаючих громад та працівників туризму.

17.2. Управління ризиком в туризмі

Функції управління ризиками в туризмі. Види ризику. Засоби уникнення ризику в туризмі. Основні етапи управління кризовими ситуаціями в туризмі. Безпека та страхування в туризмі.

Тема 18. Мотивація та оплата праці

18.1. Поняття, класифікація і структура персоналу підприємства

Трудові ресурси. Персонал підприємства. Класифікація працівників. Кадровий стан підприємства. Коефіцієнти визначення кадрового складу підприємства.

18.2. Планування чисельності працівників

Етапи планування кадрів підприємства. Якісний склад персоналу. Визначення чисельності працівників туристичного підприємства. Розрахунок потреби в кадрах. Розрахунок балансу робочого часу.

18.3. Мотивація праці та організація заробітної плати

Стимули до мотивації праці. Форми мотивації працівників. Заходи мотивації працівників. Економічні, правові й організаційні основи оплати праці на підприємствах. Економічна роль заробітної плати.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Засоби діагностики успішності навчання – завдання для практичних занять, тестові комплекти завдань для контрольних модульних робіт, індивідуальні завдання, теми рефератів, екзаменаційні білети. Такими завданнями є насамперед професійні

задачі, що моделюють реальні ситуації, з якими може зустрітися випускник у практичній діяльності.

З метою діагностики успішності студентів використовуються:

- 1) тематичні письмові самостійні роботи;
- 2) підсумкове опитування студентів по тематиці змістових модулів.

У процесі оцінювання знань студентів враховується: обсяг відомостей, оперування поняттями, категоріями, фактами, основними теоріями, законами, закономірностями й принципами, змістова характеристика методів, процедур та методики дій, щодо використання теоретичних і практичних знань у майбутній практичній екскурсійній діяльності.

Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі колоквиуму як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі іспиту, відповідно до графіку навчального процесу.

До критеріїв оцінювання знань відносимо: своєчасність виконання завдань, самостійність, оригінальність мислення, відповідальність, уміння відстоювати свою думку, глибину засвоєння теоретичних знань (це перевіряється тестуванням), уміння структуровано викладати матеріал, використовувати наочність.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; арифметична правильність виконання розрахункових завдань; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення заліку, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює 100. Мінімально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 60.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

Розподіл балів за тижнями

Теми змістовного модулю			Лекції (присутність)	Практичні заняття (присутність)	Завдання за темами (робота на практичних заняттях)	Презентація	Індивідуальні опитування	Доповідь	Колоквіум	Письмові контрольні роботи	Залік	S
ЗМ 1	Тема 1	1 тиждень	1	1								2
	Тема 2	2 тиждень	1	1	2							4
		3 тиждень	1	1		2	1					5
	Тема 3	4 тиждень	1	1	2			1				5
		5 тиждень	1	1		2	1					5
	Тема 4	6 тиждень	1	1	2			1				5
	Тема 5	7 тиждень	1	2		2	1					6
		8 тиждень	1	1	2			1		5		10
Тема 6	9 тиждень	1	2		2	1		5			11	
	10 тиждень	1	1	2			1				5	
ЗМ 2	Тема 7	11 тиждень	1	2		2	1					6
		12 тиждень	1	1	2			1			5	
	Тема 8	13 тиждень	1	2		2	1				6	
		14 тиждень	1	1	2			1			5	
	Тема 9	15 тиждень	1	2		2	1		5		11	
16 тиждень		1	1	2				5		9		
Контроль		20-22 тиждень										
S			16	21	16	14	7	6	10	10		100
ЗМ 2	Тема 10	1 тиждень	1	2								3
	Тема 11	2 тиждень		2	1							3
	Тема 12	3 тиждень	1	2				2				5
		4 тиждень		2		2						4
ЗМ 3	Тема 13	5 тиждень	1	2			1					4
	Тема 14	6 тиждень		2								2
	Тема 15	7 тиждень	1	2			1					4
	Тема 16	8 тиждень		2					7			9
		9 тиждень	1	2		2						5
	Тема 17	10 тиждень	1	2				2				5
		11 тиждень	1	2								3
	Тема 18	12 тиждень	1	2								2
13 тиждень		1	2					7			10	
Контроль		20-22 тиждень								40		40
Усього			9	26	1	4	2	4	14		40	100

5. Рекомендована література

5.1. Основна

1. Василенко В. О. Конкуреноспроможність підприємств у сфері туристичного бізнесу [Текст] : навч. посіб. / Таврійський нац. ун-т ім. В.І. Вернадського. – К. : Освіта України, 2012. – 506 с.
2. Глухов В. В. Экономические основы экологии . – СПб. : Питер, 2013. – 383 с.
3. Економіка підприємства: компетентність і ефективність розвитку: монографія / В. С. Пономаренко, М. В. Афанасьєв, І. В. Гонтарева та інш.; за заг. ред. д.е.н., проф. Пономаренка В. С. – Х. : ХНЕУ, 2013. – 187 с.
4. Єрмаченко В. Є. Дослідження світового та регіональних туристичних ринків [Текст] : конспект лекцій / Харківський національний економічний університет. – Х. : ХНЕУ, 2011. – 239 с.
5. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) [Текст] : навч. посіб. – 3-є вид., перероб. та доп. – К. : Альтерпрес, 2006. – 430 с.
6. Морозов М. А. Экономика туризма : учебник / М. А. Морозов, Н. С. Морозова, Г. А. Карпова, Л. В. Хорева. — М. : Федеральное агентство по туризму, 2014. — 320 с.
7. Практикум по работе с программой комплексной автоматизации деятельности турфирм "ОВЕРИЯ-ТУРИЗМ" для студентов направления подготовки 6.140103 "Туризм" всех форм обучения : [Электронное издание] / сост. В. Е. Ермаченко, А. Г. Зима, А. Н. Брусильцева и др. – Х. : ХНЭУ им. С. Кузнеця, 2015. – 141 с.
8. Рекреаційні комплекси світу / Єрмаченко В.Є., Зима О.Г., Дехтяр Н.А., Алдошина М.В. – Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 321 с.
9. Скобкин С. С. Экономика предприятия в индустрии гостеприимства и туризма: учеб. пособие. – М.: Магистр, 2009. – 284 с.
10. Туризм в умовах глобалізації: особливості та перспективи розвитку [Текст] = Tourism under conditions of globalization: specific features and prospects of development: monograph : монографія / [під ред. М.О. Кизима, В.Є. Єрмаченка]. – Х. : ІНЖЕК, 2012. – 471 с.
11. Ушаков Д. С. Экономика туристической отрасли. – Ростов н/Д: Издательский центр МарТ; Феникс, 2010. – 446 с.
12. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навчальний посібник / Н. В. Фоменко. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.

5.2. Додаткова

13. Kozubova N. Priorities of state programs for development of tourism in Ukraine/ N. Kozubova, / Economic and Legal Foundations of the Public Transformations in Conditions of Financial Globalization : monograph / edited by Yu. Pasichnyk – Yunona Publishing, New York, USA, 2018. – Pp. 193-203
14. Petrova M., Dekhtyar N. Klok O., Loseva O. Regional tourism infrastructure development in the state strategies. Problems and Perspectives in Management (ISSN 1727-7051 print, 1810-5467 online). Volume 16, Issue 4, 2018. Pp. 259-274 SCOPUS. doi: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(4\).2018.22](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(4).2018.22)
15. Stryzhak O. Assessment of the relationship between the tourism sector development and other sectors of economy // Economics of Development (Економіка розвитку). – 2019. – Vol. 2. – 10-18 pp.
16. Sushchenko O. Eco-Friendly Behavior of Local Population, Tourists and Companies as a Factor of Sustainable Tourism Development / O. Sushchenko, N. Kozubova, O. Prokopishina // International Journal of Engineering and Technology. – 2018. - Vol 7. - № 4.3. Special Issue 3. – pp. 514-518.

17. Sushchenko O. Management technologies of ensuring environmental protection as the territory development strategic priority / O. Sushchenko, I. Trunina, O. Klok, O. Loseva // SHS Web Conf. Volume 61, 01026 (2019). – 11 p.
18. Sushchenko O. The territory recreation ensuring management system / O. Sushchenko, I. Trunina, G. Likhonosova // Proceedings of the Faculty of Economics of Matej Bel University in Banska Bystrica. Volume 1. Economic Theory and Practice. Banska Bystrica: Belianum, 2018. Pp. 635-647.
19. Yermachenko V., Dorokhov O., Dekhtyar N. Business tourism development on the basis of public-private partnership // Tourism analysis (USA). – 2015. – Vol. 20. – No. 4. – Pp. 433-440. <https://www.cognizantcommunication.com/back-issues-of-active-journals/tourism-analysis-back-issues>
20. Ахмедова О.О. Можливості використання міжнародного досвіду державного регулювання у сфері туризму в Україні // Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2016. – Вип. 1 (4). – 307 с. – (Серія "Державне управління"). – С. 32-37.
21. Ахмедова О.О., Сікорська І.М. Туристична індустрія як об'єкт державного регулювання // Вісник Волинського університету економіки та менеджменту. № 8, 2014. – С. 40-48.
22. Брусільцева Г.М., Алдошина М.В. Обґрунтування ролі мотиваційного менеджменту в системі управління персоналом підприємств туристичної галузі // Інвестиції: практика та досвід, 2015 –№22. – С. 91-95.
23. Гудзевич А. В. Рекреаційно-туристичний потенціал Південно-східного Поділля / А. В. Гудзевич, Є. В. Любченко // Туристично-краєзнавчі дослідження.– К. : ЧП Кармаліта, 1999. - Вип. 2. – С. 237–248.
24. Гулич О. І. Екологічно збалансований розвиток курортно-оздоровчих територій: питання теорії і практики : Монографія / О. І. Гулич. – Львів : ІРД НАН України, 2007. – 208 с.
25. Дехтяр Н.А. Тенденції розвитку світового ринку ділового туризму // Проблеми економіки. – 2014. – № 1. – С. 43 – 51.
26. Дехтяр Н.А., Пудровська М.М. Перспективи співробітництва між Україною та Францією у галузі ностальгічного туризму // Бізнес-Інформ. – 2018. – №1. – С. 220-226.
27. Дехтярь Н.А., Грабарчук В.С. Задачи развития делового туризма в Украине // Бизнес-Информ. – 2015. – № 4. – С. 149-156.
28. Дмитриевский Ю. Д. Туристські райони світу : навчальний посібник / Ю. Д. Дмитриевский. – Суми : СГУ, 2000. – 312 с.
29. Єрмаченко В.Є. Концептуальні підходи до визначення загроз розвитку туризму в Україні / Єрмаченко В.Є. // Проблеми економіки. - 2015. - №1. - С. 282 – 289.
30. Єрмаченко В.Є. Нерівномірність регіонального розвитку як чинник формування туристичних потоків в Україні / Єрмаченко В.Є. // Науковий журнал "Бізнес Інформ" - 2015. - №1. – С.97-103.
31. Захарченко П. В. Модели экономики курортно-рекреационных систем : монография / П. В. Захарченко. – Бердянск : Ткачук А. В., 2010. – 392 с.
32. Зима О.Г. Методичний підхід до оцінювання потенціалу екологічного туризму / О.Г. Зима, М.О. Голуб //Науковий журнал "Економіка розвитку" ХНЕУ ім. С. Кузнеця – Харків, 2018 №1(85). С. 14-21 ISSN 1683-1942
33. Зима О.Г., Голуб М.О. Потенціал екологічного туризму в Україні // ВІСНИК Київського національного торговельно-економічного університету. - №5 (103), 2015. - С. 53-62.
34. Кабушкин Н. И. Менеджмент туризма : учебник / Н. И. Кабушкин. – Мн. : Новое знание, 2004. – 409 с.
35. Квартальнов, В. А. Теория и практика туризма [Текст] : учеб. для вузов / Рос. междунар. акад. туризма. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 671 с.

36. Козубова Н. В. Теоретичні основи та методичне забезпечення діагностики туристичного потенціалу регіонів України / Н. В. Козубова // Актуальні проблеми міжнародних відносин – 2014. – № 3. – С. 253 – 263.

37. Коржилов Л.І. Методичний підхід до визначення умов розвитку туристичної галузі в Україні / Л.І. Коржилов // Збірник наукових праць "Вісник ЧДТУ. Серія: Економічні науки" – 2015. – №2. – С. 163-171.

38. Коржилов Л.І. Оцінка перспективності розвитку видів туризму в Україні в регіональному контексті / Л.І. Коржилов // "Вісник Одеського національного університету. Економіка" – 2015. – №2 (17). – С.1151-1154

39. Коржилов Л.І. Туризм в Україні. Класифікація та види / Л.І. Коржилов// Ефективна економіка. – 2014. – №9. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3345>

40. Лукьянова, Л. Г. Рекреационные комплексы [Текст] : учеб. пособие для вузов / под общ. ред. В.К. Федорченко; КУТЕП. – К. : Вища шк., 2004. – 346 с.

41. Наумік-Гладка К. Г. Нормативне забезпечення маркетингових комунікацій в сфері туризму // Бізнес Інформ. – 2017. – № 1. – С. 337–342 .

42. Паршина В. С. Экономика туризма и гостеприимства : практикум. – Екатеринбург: Изд-во УрГУПС, 2012. – 53 с.

43. Стрижак Е. О., Ахмедова Е.О. Особенности проведения рекламной кампании в туристической сфере // Туризм и гостеприимство. – 2018. - № 2. – С. 31-40.

44. Стрижак О. О., Алдошина М. В. Проектування бізнес-процесів туристичного підприємства // Бізнес-Інформ. – 2019. – №3. – С. 170-175.

45. Сущенко О. А. Теоретико-методологічні засади управління рекреаційно-туристичною діяльністю підприємств // Методологія та практика сталого розвитку туризму : монографія / за заг. ред. Черниш. — Полтава : ПолтНТУ ім. Ю. Кондратюка, 2018. — С. 108-118.

46. Сущенко О. А. Рекреаційна економіка: робоча програма для здобувачів спеціальності 242 «Туризм» третього (освітньо-наукового) ступеня / О. А. Сущенко // Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 48 с.

47. Сущенко О. А. Територіальний брендинг як інструмент розвитку туристично-рекреаційного комплексу / О. А. Сущенко, К.В. Касенкова // Економічні інновації. – 2019. – Т. 21, Вип. 2 (71). – С. 139-149.

5.3. Інтернет-ресурси

48. ПНС з навчальної дисципліни «Економіка рекреації та туризму». – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/enrol/index.php?id=3883>